

Bokmelding

Josef Forsling, Caroline Gustavsson og Fredrik Wenell (red):
«Man skal vara sig själv» – en bok om ungdommer, tro og delaktighet (2019). Tro & liv skriftserie, Marcus Förlag

Av Randi Langkaas, kateket i Sjømannskirken i London. E-post: rla@sjomannskirken.no

I denne boken/antologien har forfatterne et ønske om å utforske ungdommers forhold til religiøs tro, tilhørighet og delaktighet. Bakgrunnen for boken er en konferanse med tema: «Religion, tro og unge i et pluralistisk samfunn» og er et resultat av bidragsytneres foredrag. Forfatterne er en blanding av teologer i academia og personer som arbeider i forskjellige menigheter fra hovedsakelig Sverige, men også fra Norge, Finland og USA. Boken er delt inn i fem deler – ut fra tydelige tema. Jeg velger å presentere boken gjennom disse delene.

I introduksjonen står det (min oversettelse): «Hvordan forstå 'dagens ungdom' synes å være en evig og uløselig gåte for de litt eldre. Dette gjelder også vår tid: Studier viser at dagens unge har andre verdier enn sine foreldre, og at de er bekymret for andre ting. I tillegg er deres liv formet av ny teknologi og stadig skiftende sosiale plattformer. Men hva med de evige spørsmålene: Hvordan forholder unge mennesker seg til religion, åndelighet og kirkeliv?» Dernest skriver de at utgivelsen er unik ved at sosiologiske data kombineres med kulturell analyse og teologiske refleksjoner, og noen av Skandinavias mest kompetente forskere og teologer gir oss et innblikk i pågående prosjekter om unge mennesker i tjenesten, tilbedelse, bibellesning, konfirmantarbeid og barns møte med kristen tro.

Jeg opplever at det svares på målsettingen – i den grad det er mulig å få det til. Mange av disse temaene har det blitt arbeidet med en stund, så deler av innholdet var kjent for meg før jeg leste boken, men jeg synes likevel at de forskjellige artiklene gir et godt utgangspunkt til refleksjon rundt egen praksis og tydeliggjør noen av utfordringene rundt tematikken.

TROENS MULIGHETER I EN SEKULÆR VERDEN

Denne delen er en introduksjon på overordnet nivå som starter med en artikkel av Andrew Root. Hans utgangspunkt er spørsmålet: Hvorfor mislykkes så mange forsøk på å reformere kirkelig ungdomsarbeid? Han mener at problemet er at man ofte forsøker å endre måten man arbeider på, uten å ta tilstrekkelig hensyn til de grunnleggende endringene i samfunnet der forutsetningen for gudstro er grunnleggende forandret de siste 50 år. Han løfter frem at det ikke holder å bytte metoder – men at man også må reflektere over de teologiske perspektivene som veileder arbeidet. Han hevder også at det er en utfordring at kristen tro er blitt synonymt med kirkelig virksomhet, og oppmuntrer istedenfor til et syn på tro som

et genuint og ekte møte med den levende Gud.

Fredrik Wenell gir en gjennomgang av den seneste forskningen innen teologi og religions sosiologi om ungdom og tro. Han fokuserer spesielt på et av Roots spørsmål: Hva er egentlig forutsetningene for at unge skal finne og forme en gudstro i et samfunn der Gud ikke lenger er en selvfølge? Han kritiserer også Root, som han mener ikke tar tilstrekkelig hensyn til de sosiale aspektene ved ungdommers liv. Istedenfor forutsetter Wenell at ungdommene trenger konkrete fellesskap der man opplever Guds nærvær og der troen kan utvikles.

DE UNGES TROSUTVIKLING OG BEHOV

Tone Stangeland Kaufman og Kristin Graff Kallevåg deler sin kunnskap ut fra et empirisk studie om barns spiritualitet ut fra forskning på Trosopplæringsreformen. De har via sin forskning erfart at barn som besøker kirken, sjelden bruker kirkelige ressurser i sin spiritualitet. Dette krever at de kristne fortellingene, symbolene og ritene gjøres tilgjengelige, og at de oppleves som meningsfulle i møte med egne livserfaringer. De utfordrer oss også på hvordan de ansattes spiritualitet gjenspeiler hva barna får med seg.

Sofia Camnerin skriver om barn og unge ut fra et sårbarhetsperspektiv. Hun mener at alle kristne menigheter må være et relasjonelt fellesskap som møtes i sårbarheten for å kunne være en kirke for alle. Hun utfordrer til å gi større rom for sårbarhet og at kirken må tørre å la denne prege kirkens liv og fellesskap.

Til slutt i denne delen presenterer Patrik Hagman sitt arbeid om konfirmantarbeidets betydning for unge menneskers delaktighet i menighetens gudstjenesteliv. Hans forskning fra Finland viser til at en utydelig kobling mellom konfirmantarbeidet, ungdomsarbeidet og menighetens øvrige liv gjør at ungdommene opplever det vanskelig å finne sin plass i gudstjenesten som menighetens storsamling etter konfirmasjonen. Artikkelen har et kritisk blikk og utfordrer gjeldende praksis.

GUDSTJENESTE OG DELAKTIGHETSKRISE

Denne delen har hovedfokus på unges delaktighet, spesielt rettet inn mot den gudstjenestefeirende menigheten. Først ute er Jan Eckerdal med en teologisk begrunnelse av delaktighet hvor han knytter denne til det kristne gudsbegrepet. Han forsøker også å peke på noen områder som han mener er vesentlige for en troverdig refleksjon om delaktighet i gudstjenesten.

Det andre kapittelet her er skrevet av Caroline Gustavsson som tar utgangspunkt i et empirisk materiale fra en menighet som i to år har satset på å øke menneskers delaktighet i søndagens hovedgudstjeneste. Ut fra studiens resultater forsøker hun å forklare og stille spørsmål til hvorfor ungdommene (og de voksne) er fraværende på gudstjenestene, til tross for satsningen.

NYE TIDER, NYE FORMER: LOVSANG OG DIGITALISERT BIBELLESNING

I den fjerde delen handler det om nye former for hvordan utvikle ungdommers (og alle andres) spiritualitet og gudstjenesteliv.

Elin Vingren skriver om lovsangens plass og funksjon for den enkelte i menighetens liv og for det fellesskapet som formes i gudstjenesten. Hun argumenterer for at lovsang først av alt skal forstås som bønn – og dermed en del av kirkens spiritualitet og bønneliv.

Olof Brandt diskuterer digitaliseringens påvirkning av kirken og den enkeltes liv. Med et spesielt fokus på bibellesning oppfordrer han til bruk av den digitale teknikken der den kan hjelpe og styrke troslivet, men advarer også om at dette ikke er den eneste løsningen. Han gir også noen gode tips og råd på slutten.

MILLENIALS IN CHURCH

Antologien avsluttes med et kapittel på engelsk av Audrey Warren. Hun har undersøkt hvordan yngre generasjoner former sin verden i dag i en nordamerikansk kontekst. Hun beskriver også modellen «Fresh Expressions» som en måte å jobbe på tvers av generasjoner i menigheten. Hun konkluderer med: Vi kan se at det de unge ønsker seg fra kirken, er det samme som de ønsker seg i livet: en autentisk opplevelse av fellesskap og av å kunne gi tilbake.

ANBEFALING

Antologien gir ulike perspektiv på ungdom, unge voksne og deres tro, gudstjeneste og delaktighet i kirken. Jeg opplever at den gir viktige bidrag til en bredere forståelse av religionens plass og betydning i et pluralistisk samfunn. Og jeg håper at den også vil bidra til at man i kirkelig sammenheng vil snakke sammen om de spørsmålene som tas opp, for her er det mye å ta tak i. Spesielt i utfordringer knyttet til gudstjenesten og hva delaktighet betyr, og sammenhengen mellom ungdommenes fellesskap og menighetens øvrige fellesskap. Dette er en viktig bok for alle som jobber med unge mennesker og ønsker at de skal utvikle sin tro og spiritualitet, – og finne sin plass i kirkens fellesskap.

Bjørn Are Davidsen. *Lurt av læreboken? Feil og forvirring om kristen tro i læremidlene*. Oslo: Veritas Forlag 2019.

Anmeldt av Einar Thomassen, professor i religionsvitenskap, Universitetet i Bergen

Å kritisere lærebøker er viktig. Lærebøkene skal hjelpe lærerne i arbeidet med å gjøre elevene til opplyste borgere med velfunderte meninger om den verden de lever i, blant annet om historie, religion og vitenskap. Men iblant skjer det at lærebøkene i stedet befester fordommer, sprer lettvinde tankeklisjeer og viderefører seiglivede myter. Å korrigere den slags er ikke minst en oppgave fagekspertisen på universiteter og høyskoler bør ta på alvor. Ingen steder er fagenes samfunnsrelevans større enn i skolen.

Et særlig mytebefengt område er det som handler om middelalderen, vitenskapshistorie og kristendommen: Den mørke middelalderen var et tilbakeskritt i historien. Det var en periode preget av uvitenhet og rå brutalitet. Skyld i dette hadde ikke minst kristendommen og Kirken. Kirken motarbeidet vitenskapen, holdt seg bare til Bibelen og mente at jorden var flat. Den forfulgte annerledestenkende, satte i gang korstog og brente hekser. Senere ble kristen misjon en medløper for den europeiske kolonialismen. Men renessansen og opplysningstiden gjorde slutt på kirkens makt og gav oss den frie tanke, vitenskap og menneskerettene.

Fagfolk vet at alt dette er grove forvrengninger. Det er god grunn til å skrive bøker som går i rette med dem, og i stedet gir faglig forsvarlig kunnskap. Dette er dessverre ikke en slik bok.

Historien er mangfoldig. Det lar seg lett gjøre å finne eksempler på kristne teologer, fra oldtiden frem til i dag, som avviser all kunnskap som ikke er i samsvar med Guds ord – slik de tolker det. Men historien kan også oppvise mange munk og prester som har ivret for vitenskapelig forskning. Vold og tvang er på ingen måte ukjent i kristendommens historie. Men omsorg for de svake og beundringsverdige eksempler på selvoppofrelse er også en del av historien. Helhetsbildet er ikke svart-hvitt. God historieundervisning må løfte fram nyansene. Men nyanser er det lite av i denne boken.

Boken er i hovedsak skrevet av Bjørn Are Davidsen, som tar for seg lærebøkernes fremstillinger av kristendommen i ulike tidsepoker, fra oldtiden til nyere tid. Dessuten har Ole Petter Erlandsen skrevet et kapittel om det han mener er kristendomsfiendtlige holdninger i læreboktradisjonen, mens Torgeir Landro har bidratt med et kapittel om tro og vitenskap i middelalderen. Landros bidrag er veldokumentert og relativt nyansert, og er etter mitt syn det eneste i boken som holder faglig mål. Han er også den eneste av forfatterne som har formelle faglige kvalifikasjoner som historiker.

Bokens undertittel er for øvrig misvisende: Det står knapt noe om «kristen tro» i den.

Den bærende fortellingen i boken er at skolens lærebøker generelt setter kristendommen i et dårlig lys, mens de underslår alt som var bra. Fortellingen er belagt med eksempler som skal vise hvor ensidig negativt kristendommen er omtalt. Som motvekt løftes det fram eksempler på gode ting kristne mennesker har utrettet gjennom historien. Hovedproblemet i begge tilfellene er at kritikken av ensidigheten selv blir dypt ensidig. Det letes med lys og lykte etter eksempler som bekrefter bokens tese, ikke bare i lærebøker for grunnskolen, men også i kompendier og på hjemmesider rettet mot elever og studenter på alle nivåer. Et representativt helhetsbilde av hvordan tematikken behandles i lærebøkene, slik man ville kreve av en faglig gjennomført lærebokundersøkelse, forsøkes det ikke å gi. Den samme metodiske svakheten gjør seg gjeldende i de historiske fremstillingene. Positive ting som kan sies om kristendommen, blåses opp, mens problematiske aspekter bagatelliseres eller forties.

Davidson har mest å fare med når han tar for seg myten om at man i «middelalderen» trodde at jorden var flat, og at Kirken aktivt bekjempet alle som forsøkte å bevise noe annet. Her gir han mange skrekkeksampler fra lærebøker i ulike fag som ubekymret gjenforteller denne myten. Det er temmelig graverende, og avslører en katastrofal historisk kunnskapsløshet særlig blant lærebokforfattere i samfunnsfag og naturfag. (Lærebøkene i historiefaget selv kommer langt bedre ut.) Faktum er jo, som Davidson påpeker, at alle mennesker med et minimum av utdanning, i middelalderen så vel som i antikken, var fullt på det rene med at jorden er rund som en kule. Denne innsikten ble en del av det dominerende ptolemeiske verdensbildet. At Bibelen enkelte steder ser ut til å forutsette noe annet, skapte sjelden store anfektelser for kristne teologer, for man var vant til å tolke Bibelen figurlig, og betraktet den ikke som en naturvitenskapelig lærebok. Skriftens ufeilbarlighet handlet i første rekke om det den lærte om Gud, frelsen og moral.

Det ptolemeiske, geosentriske verdensbildet var så innarbeidet at astronomer som regnet seg fram til at jorden måtte gå rundt solen heller enn omvendt (Kopernikus, Kepler, allerede Aristark fra Samos i antikken), hadde store problemer med å nå fram med sine teorier. Motstanden kom primært fra andre astronomer, som hadde sine egne beregninger. Bare Galilei var så uheldig å komme ut for en fundamentalistisk og nidkjær kardinal, Roberto Bellarmine, som forsøkte å hindre ham i å publisere sine teorier, satte ham i husarrest og i 1616 fikk til at bøker som forsvarte det heliosentriske verdensbildet, kom på Vatikanets svarteliste, den såkalte Index over forbudte bøker. Der ble de stående i noen hundre år, men uten at det kom til å ha noen særlig virkning. Det må nevnes at den uttalte begrunnelsen ikke var at teoriene stred mot Bibelen, men at de ikke var godt nok bevist. Saken har likevel vært pinlig nok for den katolske kirken til at den etter en langvarig undersøkelse formelt rehabiliterte Galilei i 1992. Men tilfellet

Galilei er altså ikke representativt for Kirkens holdning til vitenskap, verken i middelalderen eller senere.

På den annen side kan man heller ikke påstå at Kirken har vært en aktiv pådriver for naturvitenskapelig forskning, slik det antydes i denne boken. Det var et rikt intellektuelt liv i middelalderen, forankret i munkeordenene, og her drev man på sine steder også på med naturvitenskap. Men at kristen teologi direkte oppmuntret til slike sysler, fordi man hadde et gudsbegrep der Skaperen var oppfattet som en «rasjonell lovgiver», og dette var «vesentlig for fremveksten av moderne naturvitenskap» (s. 145–46, jf. 150), kan man vanskelig hevde. Forestillingen om Gud som en rasjonell Skaper er særlig forbundet med den aristotelisk influerte teologien som fikk innpass i høymiddelalderen, og argumentet om at vitenskap bestod i å utforske Skaperens rasjonelle lover, ble primært brukt for å legitimere vitenskapelig virksomhet overfor kirkelige autoriteter. Den mer tradisjonelle kristne teologien la snarere vekt på at Gud var allmektig og uutgrunnelig. Augustin, som her ble toneangivende, anså menneskelig vitebegjær, *curiositas*, som en synd: Den gav menneskene en formastelig tillit til sin egen forstand og ledet dem bort fra troen på Guds åpenbaringer. Verdslig kunnskap måtte alltid stå i troens og frelsens tjeneste og ikke dyrkes for sin egen skyld.

Å tillegge «kristendommen» en avgjørende betydning for vitenskapens fremvekst blir heller ikke særlig troverdig om man retter blikket mot områder utenfor Vest-Europa der kristendommen har slått rot siden oldtiden. Verken i Etiopia, Armenia eller det bysantinske riket gjøres det vesentlige vitenskapelige fremskritt i middelalderen.

At akkurat Vest-Europa, med akselererende kraft gjennom middelalderen, førmoderne tid og nytiden, utviklet en vitenskapelig kultur, må tilskrives en kombinasjon av historiske omstendigheter, der den kristne teologien neppe kan tillegges stor betydning, og der Kirkens makt ikke skal overvurderes. En avgjørende forutsetning var naturligvis arven fra antikkens naturvitenskap, medisin og filosofi, og i rettsvitenskapen romerretten. Alt dette kunnskapsstoffet var selvfølgelig oppstått helt uavhengig av kristendommen, men overlevde inn i middelalderen, selv om svært mye gikk tapt etter at kopieringen av antikkens tekster ble overtatt av kristne munk. Mindre enn ti prosent er bevart av kjente verkstitler fra den greske og latinske litteraturen. Seinantikkens kristne teologer var generelt ambivalente til gresk-romersk litteratur og vitenskap, og denne holdningen kom også til å prege interessen for å videreformidle antikkens tekster i den tidlige middelalderens klostermiljøer. (Se f.eks. D. Rohmann, *Christianity, Book-Burning and Censorship in Late Antiquity*, 2016). På den annen side må det anses som lykkelige omstendigheter at så mye tross alt ble bevart, at dette kunnskapsstoffet kom til å stimulere intellektuell utforskningstrang i det kristne Europa, og at religionens autoriteter for det meste lot dette skje.

Det er likevel ikke slik at man i middelalderen gjerne fremhevet at man måtte tenke selv, slik Davidsen antyder ved å henvise til et berømmelig sitat fra den irske munken og filosofen Johannes Scotus Eriugena, der fornuften settes over tro på autoriteter (s. 90). Davidsen spør ikke hvor representativt dette synet er for middelalderens kunnskapssyn. Svaret er at det er det ikke.

Et annet eksempel som fremheves på vitenskapelig tenkning blant kristne er Johannes Philoponus i Alexandria (490–570), som oppnådde forbløffende erkjennelser i fysikk i en tid da en ikke skulle tro slikt var mulig. Men det bør legges til at Philoponus, som her arbeidet i en førkristen vitenskapelig tradisjon, høstet lite anerkjennelse i samtiden for dette arbeidet. 40 år gammel gav han det opp, og resten av livet brukte han til å utvikle en teori om treenigheten som var så spesiell at den ble fordømt som kjetteri på kirkemøtet i Konstantinopel i 680. Philoponus' teorier ble helt neglisjert i det bysantinske riket; i stedet ble de videreutviklet i den arabiske verden og ad denne omveien nådde de i seinmiddelalderen fram til Vest-Europa, der de fikk betydning for den fremvoksende naturvitenskapen.

På nesten hver side i denne boken fremmes det påstander som er mangelfulle, ensidige eller direkte feil. (Landros bidrag er som sagt et hederlig unntak.) Det lar seg ikke her gjøre å ta for seg alt. Vi må nøye oss med noen få punkter til.

Om kristendommen i oldtiden sies det at lærebøkene underslår at kristendommen vant fram og fikk tilhengere i Romerriket på grunn av «budskapet» (39), og fordi «kristen tro økte livskvaliteten» (40). Hva som menes her, er utydelig, men det ser ut til at begge deler handler om «Jesu nestekjærlighet» (40). Nå er det å si at nestekjærlighet faktisk ikke er et sentralt tema i oldtidens forkynnelseslitteratur. Det er heller ikke noe som nevnes i trosbekjennelsene. Viktigere tema er frelse og fortapelse, troen på Kristus som eneste vei til frelse, og kampen mot Satan, som stadig prøver å lede menneskene til synd og fortapelse. Så har det ofte blitt antatt at omsorgen for de svake i de kristne menighetene, etter hvert også organiserte helsetjenester, var en viktig rekrutteringsfaktor. Problemet er at en slik antagelse ikke lar seg dokumentere. Som Harnack skrev for over hundre år siden, har vi ingen kilder som antyder dette (siteret i Ehrman, *Triumph of Christianity*, 136 – en bok Davidsen ellers henviser til, men ikke på dette punktet). «Livskvalitet» er for øvrig ikke noe som kan objektivt måles.

Kristendommen ble som kjent keisernes favoriserte religion på 300-tallet, og det endte med at all annen religionsutøvelse enn den kristne – og da i samsvar med den nikensk-konstantinopolitanske trosbekjennelsen – ble forbudt ved lov. Denne dramatiske utviklingen av religiøs intoleranse hoppes glatt over av Davidsen, som i stedet bruker en side (41–42) på å fortelle at keiseren ikke forbød de olympiske leker.

Den religiøse ensrettingen i antikkens siste fase har tiltrukket seg mye forskning de senere årene. At tvang, vold og intoleranse var aspekter av denne utviklingen,

er det ikke tvil om. Uenighetene går på omfanget. Keiserne hadde begrensede muligheter til å håndheve lovene lokalt, og en del steder ser vi biskoper som tar saken i egne hender og leder sin flokk i angrep på templer som ender med rasing og brann. Personangrep på notoriske hedninger hører vi derimot mindre om. Uansett er dette et kapittel i kristendommens historie som det ikke anstår seg å fortie.

Mordet på den kvinnelige filosofen Hypatia i Alexandria i 418 (s. 44–45) vil Davidsen også frikjenne de kristne for. Men det står fast at hun ble trakassert til døde av en gjeng helsearbeidere som stod i den aleksandrinske biskopen Kyrills tjeneste. Kyrill hadde benyttet seg av biskopenes rett til å organisere helsetjenester til å bygge opp sin egen private hær. Hvorfor folkene hans anfalt Hypatia, og hva som foregikk inne i hodene deres mens de gjorde det, vet vi ikke. Men de hadde neppe nestekjærlighet i tankene.

Myten om at de kristne brant ned biblioteket i Alexandria, prøver Davidsen også å eliminere. Det er delvis på sin plass. Vi har faktisk ingen kilder som eksplisitt forteller om hva som skjedde med biblioteket. Det antas at det ikke fantes én enkelt biblioteksbygning, men at boksamlingene var spredd over ulike lokaliteter i byen. Men vi har kilder på at en filial befant seg i det store Serapis-tempelet, og det er ikke usannsynlig at dette biblioteket strøk med da tempelet ble herjet av en kristen mobb anført av biskop Theofilos i 391 (Fraser, *Alexandria*, 335).

Betraktningene om religionsskiftet i Norge og kristendommens fortrinn over hedendommen med dens menneskeofring, trellevesen og dårlige kvinnesyn, overlater jeg til middelalderhistorikere å bedømme. Men noen ord bør sies til slutt om det viktige emnet menneskeretter og likeverd, som sies å ha sine røtter i jødisk-kristen tenkning (s. 176–78). Det er et vanskelig synspunkt å begrunne. Ingen av disse begrepene finnes i jødedommens eller kristendommens klassiske tekster. I rabbinsk tradisjon kan man i stedet finne takkebønnen om at man er født som mann og ikke kvinne, som jøde og ikke en av «folkeslagene», som fri og ikke slave. Paulus' ord i Gal 3:28 er kanskje en reaksjon mot dette, men likeverdet han der forkynner, tilhører menighetens frelsesfelleskap og dreier seg ikke om politiske, sosiale og juridiske rettigheter. Derimot støter man på begrepet «likhet» (*isotes*) i antikken i forbindelse med borgernes rettigheter i den greske bystaten. Det som står om antikken på s. 178 er ganske misvisende.

I alle fall er det først mot slutten av 1700-tallet at ideene om likeverd og menneskeretter for alvor griper fast, fremfor alt uttrykt i den amerikanske uavhengighetserklæringen og den franske revolusjonen. Uavhengighetserklæringens henvisninger til «naturens Gud» og «Skaperen» har ikke noe spesifikt jødisk-kristent over seg, men reflekterer opplysningstidens deisme. Grunnlaget er naturretten, ikke Bibelen. De franske revolusjonæres rop om *égalité* var naturligvis heller ikke motivert av religiøse overbevisninger. Når snøballen begynte å rulle,

kom etter hvert spørsmålene om politiske rettigheter for stadig flere grupper på dagsordenen på en måte som hadde vært utenkelig i løpet av de 1500 årene kristendommen hadde dominert i Europa: jøder og kristne minoriteter skulle få samme rettigheter som andre borgere, fattige ble likestilt med rike, mørkhudete med hvite, slaveriet skulle oppheves, og kvinner stilles på linje med menn. Denne bevegelsen, som har vedvart til tross for mange tilbakeslag i mer enn to hundre år, og som pågår for fullt ennå i dag, var ikke forårsaket av «kristendommen». Det var en bevegelse som sattes i gang uavhengig av religion, og som kristne forholdt seg reaktivt til; noen ønsket å bremse utviklingen med religiøst-konservative argumenter, andre sluttet seg til bevegelsen og fant grunner til det i Bibelen. En bok som på en interessant måte beskriver menneskerettsidéens oppkomst og utvikling er for øvrig Lynn Hunt, *Inventing Human Rights* (2007).

Det den foreliggende boken har av verdi, ligger i hva den dokumenterer av til dels hårreisende eksempler på kunnskapsløshet i læremidler som brukes i den norske skolen. Forlagene som er ansvarlige for slike utgivelser trenger åpenbart å få på plass kvalitetssikringsrutiner som kan forhindre slike kalamiteter i fremtiden. Men som korrigerende alternativ til de fremstillingene den kritiserer, er denne boken dessverre ubrukelig.

Boken er for øvrig svært slurvete redigert. Litteraturhenvisningene i notene er ikke koordinert med litteraturlisten bak. Den avsluttende oppsummeringen kalt «Mythipedia» har 30 fotnotetegn, men ingen fotnoter. Samtidig som læremidlene kritiseres for manglende kildekritikk, er kildeanvisningene i boken få og tilfeldige; påstander fremføres stadig uten belegg. Iblant står det noe annet i kilden enn det det påstås – for eksempel henvisningen på s. 29, note 19, til Huff, s. 67 (jf. også Huff, 328). Sammenhengen i teksten er ikke god, verken i de enkelte kapitlene eller mellom de enkelte kapitlene. Det er mange gjentakelser, og korrekturlesning har man tatt lett på.

Å avdekke feil og myter i lærebøkene, er en viktig oppgave. Men den bør gjøres av folk med ordentlige fagkunnskaper, og som ikke drives av egne kjepphester. I motsatt fall risikerer man at de gamle mytene kun blir erstattet av nye.